

Idea vědecké filosofie u Franze Brentana

PAVEL LOMIČKA

The idea of scientific philosophy in Franz Brentano. The paper analyses Franz Brentano's public lectures and his psychological works to identify key concepts of his idea of scientific philosophy. The result is an appealing yet difficult ideal of science, assembling characteristics that many other philosophical schools assume to be contradictory. Its wideness seems to be the main reason Brentano could inspire or influence a diversity of later approaches to scientific philosophy.

Key words: Franz Brentano • methods of philosophy • scientific philosophy • philosophy of science • history of psychology

Vliv, kterým rakouský filosof Franz Brentano (1838–1917)¹ zasáhl do vývoje filosofie na přelomu 19. a 20. století, se do značné míry odvíjí od jeho úsilí o obnovu ideje vědecké filosofie. Toto úsilí se neprojevovalo jen v díle početných představitelů samotné brentanovské školy (Carla Stumpfa, Antona Martyho, Alexiuse Meinonga, Kazimíra Twardowského, Christiana von Ehrenfelse, Oskara Krause a dalších). Vedle nich, jak je obecně známo, bylo východiskem filosofie vědy Tomáše Masaryka a zejména fenomenologie Edmunda Husserla, který Brentana označuje za svého jediného filosofického učitele. Zároveň však Brentanovo působení ve Vídni přispělo, jak dokládá například Smith [1996, s. 32], i k pozdějšímu rozvoji tamního logického pozitivismu, který představuje velmi odlišné vyústění koncepce vědecké filosofie. Pojátkem tohoto širokého vlivu se zdá být právě Brentanův důraz na pojetí filosofie, které sám označoval jako „pravá vědecká filosofie“.

Následující text usiluje o rekonstrukci Brentanova pojetí vědecké filosofie. V ní je možné rozlišit jednak formulaci a obhajobu určitých obecných zásad vědecké metody ve filosofii, jednak sdílené přesvědčení brentanovské školy, že místem realizace těchto zásad a samotným výzkumným polem filosofie je filosofická psychologie.

¹ Brentano pocházel z německého rodu s italskými kořeny, těžištěm jeho filosofického působení ale bezesporu byla Vídeň a v rámci německojazyčné filosofie patří k významným představitelům rakouské filosofické tradice.

Brentanovo obecné pojetí „pravé vědecké filosofie“ můžeme dobře zmapovat na výběru tří jeho tiskem vydaných přednášek, ve kterých v různých etapách své profesní dráhy formuloval své pojetí filosofie před širší veřejností. Jedná se o přednášky „Die Vier Phasen der Philosophie“ (1895), „Über die Gründe der Entmutigung auf Philosophischem Gebiete“ (1874) a „Über die Zukunft der Philosophie“ (1892). Konkrétní realizaci obecných metodických zásad z těchto děl pak můžeme nalézt v Brentanově filosofické psychologii, především v dílech *Psychologie von Empirischen Standtpunkt* (1874) a přednáškových cyklech *Deskriptive Psychologie* (1889–1892, vydáno 1982).

Vlivy působící na utváření brentanovského konceptu vědecké filosofie

Abychom mohli zjištění z analýzy uvedených textů interpretovat v potřebném kontextu, musíme si nejdříve ještě alespoň krátce načrtnout základní vlivy, které měly podíl na vytváření Brentanovy představy o správné metodě filosofie. Následující odstavce se proto nejprve pokusí zrekapitulovat tyto vlivy.

Díky pečlivé práci brentanovských badatelů se před námi v posledních letech skládá relativně komplexní obrázek vlivů, které můžeme rozpoznat v Brentanově vědecké filosofii. Tyto vlivy jsou v zásadě čtyři: (1) kolaps spekulativních systémů německého idealismu, (2) aristotelská renesance v Německu, na které se Brentano podílel jako žák F. A. Trendelenburga, (3) vítězný nástup moderní přírodovědy na německých univerzitách, a konečně též (4) Brentanovo setkání s Comtovým dílem a korespondence s J. S. Millem.

(1) Nejpozději od roku 1830 se v německé filosofii rozmáhá volání po obnově filosofie a rozchodu s tradicí. Akademická filosofie je v hluboké krizi, která vede i k tomu, že postupně je mnoho filosofických kateder obsazováno psychology místo filosofů [Fugali 2012, s. 13]. Idealistická filosofie měla po několik desetiletí monopol, aniž by dosáhla jakéhokoliv znatelného pokroku ve filosofii nebo k němu přispěla ve vědách. Potřeba definovat filosofii nově a svébytně po stránce předmětu i metody se dostává do centra akademického diskurzu [Fugali 2012, s. 15].

(2) Jedním z proudů, který reagoval na úpadek německé filosofie, byl vedle pokusů o návrat „zpět ke Kantovi“ také významný nárůst aristotelských studií. Aristotelská renesance poskytla Brentanovi první záchytné body na počátku jeho filosofické kariéry. Aristoteles byl tématem jeho dizertační práce *Von mannigfache Sinn des Seienden bei Aristoteles* (1862),² kterou psal v Berlíně pod vedením F. A. Trendelenburga (1802–1872). Věnoval se v ní především udržitelnosti aristotelské

² Tato práce měla zásadní vliv na Martina Heideggera [Jacquette 2004, s.6].

nauky o kategoriích a jejího vztahu k bytí jako celku. Později se Brentano zabývá především použitelností aristotelské psychologie jako základu pro obnovu konceptu filosofie jako vědy [Fugali 2012, s. 38n].

(3) Současníkem Franze Brentana na Würzburšské univerzitě (1860–1873) byl mimo jiné význačný lékař Rudolf Virchow, který ve svém reformním programu zdůrazňoval potřebu zakládat každý další medicínský výzkum na klinickém pozorování, experimentu a mikroskopii, která tehdy byla polem velkých objevů. S povzdechem konstatoval, že starší medicína „nic ... řádně neprozkoumala, a všechno se musí znovu pořádně propracovat.“³ Tento povzdech směřoval zjevně i na Schellinga, který byl od roku 1802 čestným doktorem medicíny a byl spoluvydavatelem *Jahrbücher der Medicin als Wissenschaft*. Další významnou postavou zde byl Rudolf Albert von Koelliker, zakladatel buněčné anatomie. Jejich společnou zásluhou se měnilo paradigma od *Naturphilosophie* à la Schelling k empirickému zkoumání skutečnosti [Baumgartner 1995, s. 53–57]. Brentano navazuje na toto paradigma analytické deskripce tehdejší přírodovědy, které bylo ve Würzburgu v době jeho působení tak úspěšné.

(4) Brentanovo setkání s Comtovým dílem proběhlo prostřednictvím J. S. Milla a jeho práce *Auguste Comte and Positivism* (1865). Za zprostředkování Comtova díla děkuje Brentano Millovi dopisem z roku 1872 [Schmit 2002, s. 300]. Svůj vztah ke Comtovi formuluje Brentano nejvýslovněji ve své stati „Auguste Comte und die positive Philosophie“ (1869). Šlo o jeden z prvních článků, který uváděl Comtovo dílo do německého prostředí vůbec. Brentano souzní s Comtem především v odmítnutí oddělení filosofie a vědy a jejich metod. Vyzdvihuje opozici vůči kantismu i vyhnutí úskalím idealismu a skepticismu důrazem na možnost poznání skutečných vztahů mezi věcmi. Zásadní v této Brentanově interpretaci Comta je, že podle něj pozitivismus neodmítá pojem kauzality. Tímto krokem Brentano získává verzi pozitivismu, která je přes možnost poznání kauzálního nexu v zásadě kompatibilní s teismem a metafyzikou [Schmit 2002, s. 293]. Tato interpretace je samozřejmě neudržitelná a Brentano si neslučitelnost pozitivismu a teologie zřejmě záhy uvědomil, což, jak se domnívá Schmit [Schmit 2002, s. 294], bude důvodem, proč v popularizaci pozitivismu dále nepokračoval. Brentano nicméně přejímá s několika úpravami Comtovu klasifikaci věd, která bude tvořit páteř jeho hlavního argumentu na obhajobu možnosti vědecké filosofie.

³ Tuto zmínku z Virchowova životopisu cituje Baumgartner 1995, s. 54.

2. Brentanova koncepce vědecké filosofie

Čtyři fáze vývoje filosofie

Významné pozadí Brentanových úvah o metodách a úkolech filosofie tvoří jeho koncepce vývoje filosofie ve čtyřech fázích. Do Brentanova myšlení vstupuje velmi záhy a podle dobových svědectví i dramaticky. Carl Stumpf popisuje [Kraus et al. 1919, s. 99–100, jak se mu Brentano svěřil, že ho tato myšlenka napadla ve dvaadvaceti letech během rekonvalescence po vážné nemoci o Velikonocích roku 1860, když už pomalu ztrácel víru ve filosofii. Nemohl totiž pochopit, jak je možné, že filosofie po celou svou historii v podstatě cyklicky spřádá nejmělejší plány a buduje impozantní systémy, které jsou však posléze vždy zavrženy a upadají v zapomnění. Myšlenka, že ve všech svých významných historických obdobích prochází filosofie čtyřmi analogickými fázemi vzestupu a úpadku, mu poskytla určitou formu smíření s touto podívanou, protože mu umožnila odlišit zdravé jádro filosofického úsilí a různé formy jeho úpadku. Právě pozornost věnovaná tomuto „zdravému jádru“ nám umožní lépe pochopit, co Brentano považoval za vědeckou filosofii.

Brentano rozlišoval tři významná historická období vývoje filosofie: starověk, středověk a novověk. Každé z těchto historických období lze podle Brentana rozdělit do čtyř fází [Brentano 1926, s. 7–9]:

První fáze v každém období zahrnuje celý vzestupný vývoj a má dvě charakteristiky: a) *čistý teoretický zájem* povstálý z údivu nad záhadou světa, b) *přirozenou metodu*, která je dále rozvíjeným základem vědy.

V druhé fázi dochází k *pokřivení a oslabení* původního vědeckého zájmu. Bádání je určováno vedlejšími zájmy etického, náboženského nebo čistě praktického charakteru, které převáží původní zájem na pochopení světa jako celku. Hledání důvodů zakotvujících životní praxi v teorii je nahrazeno předložením již pouze praktických, avšak v zásadě dogmatických předpokladů. Rozvoj bádání do šíře v tomto období nenahradí původní vědeckou energii a hloubku.

Třetí fáze přináší *skepsi*. To, že se vědecké bádání zpronevěřilo původnímu ideálu důkladného založení, vyvolá potřebu určité duchovní revoluce. Té nejprve padne za obět' nevěrohodná dogmatická věda a poté i samotný rozum, na který se odvolávala.

Čtvrtou fází představuje *mysticismus*, neboť skepse neuspokojuje lidskou potřebu poznání a ta si znovu vytvoří filosofická dogmata. Ovšem místo přirozené metody nastupují nepřirozené cesty poznání: nenázorné principy, geniální intuitivní síly, mystické vystupňování intelektuálního života. Pro Brentana jde o nejhlubší úpadek, protože člověk si myslí, že zná vše, a nezná nic.

V případě starověké filosofie aplikuje Brentano svoji teorii čtyř fází následovně [Brentano 1926, s. 9–11]:

První fáze začíná íónskou přírodní filosofií s prvním teoretickým tázáním po podstatě a povaze světa. V průběhu následujících staletí se hypotézy postupně prohlubují, otázky rozvětvují, až tato fáze vydá svůj zralý plod: vrcholné vědecké dílo v podobě Aristotelovy filosofie.

Druhá fáze přináší krátce na to úpadek, když jsou teoretické zájmy podřízeny praktickým jako důsledek etické a náboženské krize helénského světa. V éře epikureismu i stoicismu jsou fyzika a logika podřízeny etice, která přitom podle Brentana výrazně snížila své vědecké nároky.

Třetí fáze je reprezentována různými formami skepse, i eklektici jsou pro Brentana příbuzní skeptiků: volí si z různých směrů, co se jim líbí, ale nemají žádná pevná stanoviska [Brentano 1926, s. 11].

Do čtvrté fáze patří judaizující platonici, novopytagorejci, novoplatonismus, tedy systémy, které poznání zákonitostí přírody nahradily umělou a libovolnou schematicností, například pravidelností systému triád.

V dalších hlavních obdobích vývoje filosofie nachází Brentano obdobné schéma [Mezei, Smith 1998, s. 16]:

Středověk

první fáze: latinská patristická a scholastická filosofie včetně Akvinského

druhá fáze: scotismus, neplodné distinkce a slovíčkaření sáhodlouhých disputací

třetí fáze: nominalismus jako forma skepse

čtvrtá fáze: náboženská mystika (Eckhart) a filosofická spekulace (Lullus, Kusánský)

Novověk

první fáze: Francis Bacon, Descartes, Locke, Leibniz

druhá fáze: francouzský a německý racionalismus

třetí fáze: David Hume

čtvrtá fáze: Thomas Reid, Berkeley, Kant a německý idealismus

Toto členění dějin filosofie je zjednodušující, schematické a občas v rozporu s fakty.⁴ Jeho hodnota není v historické práci, ale v tom, když ho budeme číst jako „tezi o filosofické metodě formulované v kontextu dějin filosofie“ [Mezei, Smith 1998, s. 32].

⁴ Windelbandovy Dějiny filosofie (1907) koncepci označují za „naprosté selhání“ a i Brentanovi interpreti (Hugo Bergman) si všímají nesrovnalostí v jeho interpretaci například první fáze dějin řecké filosofie [Mezei, Smith 1998, s. 26].

Kromě tří historických období vývoje filosofie Brentano mluví také o čtvrtém období. Domníval se, že se právě nacházíme na jeho počátku, v jeho vzestupné fázi, a svojí koncepcí vědecké filosofie se k němu snažil přispět. Když se podíváme na období, která mu k tomu sloužila za vzor, můžeme konstatovat, že se vždy jedná o chvíle, ve kterých postupoval rozvoj filosofie ruku v ruce s rozvojem věd. Právě filosofii, která by byla schopná rozvíjet se plodně současně s vědou, Brentano hledal. Od toho se odvíjel jeho základní požadavek na metodu, který formuloval již ve své habilitační tezi: *Vera philosophiae methodus nulla alia nisi scientiae naturalis est* [Brentano 1929b, s. 136]. Metoda pravé filosofie nemůže být odlišná od metody přírodních věd.

Pro pochopení metody je nicméně důležitá také čtvrtá fáze, která chce opět nabídnout pozitivní teoretické poznání, zásadně se však liší metodou od první vzestupné fáze. Původní nepředpojatý a neproblematický přístup ke zkušenosti se tu nahrazuje něčím, co není úplně schopné překonat skepsi, a proto vědomě omezuje své teoretické ambice jen na určitou uměle vykonstruovanou část skutečnosti. Toto omezení je buď naivně spekulativní jako u mystiků, nebo kriticky propracované jako u Kanta, vždy však jde podle Brentana o míjení s bezprostřední zkušeností na základě umělých konstrukcí. Pokud tedy v této fázi existuje propracovaná metoda, je spíše než prototypem metody vědecké filosofie jejím opakem.

Brentanova teorie čtyř cyklických fází vývoje filosofie nám tedy uvozuje následující ideu pravé vědecké filosofie. Jedná se o bádání vedené *nepředpojatým teoretickým zájmem* (T1).⁵ Metoda, kterou má k dispozici, se může v čase vyvíjet a propracovávat, nicméně ve svých opakovaných návratech se vždy jeví jako *empirická* v tom smyslu, že se obrací ke zkušenosti jako prostoru pro objevy, předkládání a ověřování hypotéz (T2). V protikladu k čtvrté fázi musí být tato zkušenost v zásadě *přirozená*, nikoli vykonstruovaná či spekulativní (T3). Nemůže se také omezovat za účelem získání jistoty jen na určité *uměle stanovené hranice*, nebo se opírat o arbitrární schematické systémy (T4).

Toto pojetí správné filosofické metody, získané poměrně záhy vymezením vůči různým etapám dějin filosofie, Brentano rozvíjí v dalších statích explicitně věnovaných situaci, úkolům a budoucnosti filosofie, na které se nyní zaměříme.

⁵ Brentanovu ideu pravé vědecké filosofie shrnuji do devíti základních předpokladů či tezí, označených v textu postupně T1–T9 a posléze souhrnně formulovaných v posledním oddílu studie.

O důvodech ochabnutí ve filosofii

Další a svým způsobem centrální artikulací Brentanova pojetí filosofie je jeho inaugurační přednáška při nástupu na Vídeňskou univerzitu v roce 1874: „Über die Gründe der Entmutigung auf philosophischem Gebiete“.

Brentano vidí aktuální situaci filosofie tak, že po sporech o metodu filosofie je dnes v podstatě jasno: „Není pochyb, že i ve věcech filosofie je jedinou učitelkou zkušenost, že nejde o to jedním geniálním tahem předložit ucelený světonázor, nýbrž že filosof může ve svém bádání postupovat jen krok za krokem, jako každý jiný badatel.“ [Brentano 1929a, s. 85] Otázkou však je, zda taková metoda může přinést úspěch a jistotu ve filosofických otázkách. Proto se filosofie neteší velké důvěře a její cíl je považován za nedosažitelný. Mnozí ji ani nepovažují za vědu a řadí ji vedle astrologie a alchymie, které se také kdysi zdály být vědami, dnes jsou ale definitivně mimo hru [Brentano 1929a, s. 86].

Proto chce Brentano začít své působení v roli profesora filosofie právě přezkoumáním důvodů nedůvěry ve filosofii. Shledává, že jsou v zásadě čtyři:

1. *Nejednotnost filosofie.* Vědecké poznání z definice vyžaduje pravdivost a pravda je zase z definice jen jedna. Filosofie se ovšem rozchází již v základních větech a celé filosofické systémy stojí proti sobě v ostrém protikladu.
2. *Absence pokroku ve filosofii.* Filosofie je stejně stará jako počátky vědy, přesto za víc než dva tisíce let nedospěla ani k základním teorémům. Její vývoj nevypadá jako vývoj vědy, která neúplné vědění postupně doplňuje a zpřesňuje. Místo toho na epochu zakládajícího dogmatismu navazuje kriticismus, poté skepticizmus a na něj absolutní filosofie s nároky na nadpřirozený vhled do skutečnosti.
3. *Předmět filosofie je neuchopitelný.* Pokud se podíváme na předmět filosofie, je jiný než u všech ostatních věd: filosofie se zdá být objasňováním a zakládáním, které je běžnému lidskému rozumu nedostupné. Přírodní věda dosahuje svých velkolepých úspěchů velmi skromnou metodou – nikdy se neptá na proč a jak, či podstatu věci, nýbrž řadí za sebe jevy a podřazuje je obecným zákonitostem. Newtonovo vysvětlení nebeské mechaniky spojuje všechny jevy pod jeden zákon obecné přitažlivosti, nedává ale žádnou odpověď na otázku: co je přitažlivost? To přenechává spekulacím filosofů. Mají však ti nějaké možnosti, jak toho dosáhnout? To by jejich vnímání muselo pronikat do samé podstaty věci, což se neděje.
4. *Praktická nepoužitelnost filosofie.* Všechna odvětví teoretické vědy se stala i podkladem mnoha praktických aplikací. Každé nějak naplňuje Baconovo motto: „Vědění je moc“, jen filosofie, zdá se, nepřináší moc v tomto smyslu.

Hlavní příčiny nedůvěry ve filosofii tak podle Brentana jsou: 1. Chybí jí obecně uznávané poznatky. 2. Místo pokroku vpřed prodělává jen cyklické zvraty.

3. Vytyčuje si cíle nedosažitelné prostředky zkušenosti. 4. Nenabízí žádné možnosti praktického využití. Brentano však má za to, že pokud důkladně přezkoumáme tyto příčiny, zjistíme, že nedokazují to, co z nich máme sklon vyvozovat.

Brentano nabízí řešení inspirované Comtem. Když seřadíme teoretické vědy – matematiku, fyziku, chemii, fyziologii – za sebou, zjistíme, že tvoří posloupnost, ve které každý další článek staví na předchozím, zatímco naopak to platí jen v omezené míře. Každá mladší věda také za starší o značný kus zaostává. Pro Brentana je tato vývojová řada nejzřejmější skutečností dějin vědy.

Vyvozuje proto, že pokud existují jevy, které se mají k fyziologickým jako fyziologické k chemickým, pak věda o nich bude v ještě nerozvinutějším stádiu. Těmito jevy jsou jevy psychické. S psychologii jsou pak úzce provázané ostatní společenské vědy a filosofie. Jsou ve stejném souboru ještě nerozvinutých věd. Filosofie v sobě tedy sice má potenciál vědy, ale podle jejího stupně vývoje ji ještě nelze za vědu označit. Dosavadní výhrady vůči filosofii pak vyplývají právě ze stupně jejího rozvoje: *Ad 1 & 2*: Nejednotnost jejích teoretických poznatků a periodické fáze vzestupu a úpadku lze připsat právě ranému stádiu jejího vývoje. S přicházejícími a odcházejícími hypotézami se může měnit charakter celé vědy. [Brentano 1929a, s. 97]. *Ad 3*. Metodický odklon od mimozkušennostních aspirací je také jen otázkou času. Filosofové stejně jako dříve fyzikové dospějí k tomu, aby neusilovali o to, k čemu nelze dospět zkušeností, a aby i ve své oblasti postupovali tak, že pro psychické fenomény budou také jen hledat zařazení pod obecné zákonitosti [Brentano 1929a, s. 95]. *Ad 4*. Teprve v rozvinutějších stádiích vývoje můžeme také od vědy očekávat praktické plody [Brentano 1929a, s. 94].

Všechny námitky vůči filosofii tedy podle Brentana poukazují maximálně k tomu, že filosofie je vědou ještě ne tak rozvinutou jako ostatní etablované disciplíny. Nicméně má místo mezi vědami a žádné ochabnutí (*Entmutigung*) není na místě. Dokonce se domnívá, že je zcela na místě naděje v rozkvět filosofie, protože díky rozvoji přírodních věd se otevírá prostor i pro rozvoj psychologie. Podle něj jsou jeho současníci ve svém zoufalství nad stavem filosofie jako Kolumbovi námořníci, kteří si nejvíce zoufali, když se hledaná země už měla vynořit na obzoru.

Shrňme Brentanovu argumentaci: 1. Každý obor lidského poznání vyžaduje ke svému zformování do plnohodnotné vědy určitý zákonitý vývoj zahrnující předchozí zformování oborů, jež jsou pro něj instrumentální. 2. Nedostatky, kterými se filosofie projevuje, jsou analogické nedostatkům ostatních oborů před jejich plným konstituováním. 3. Filosofie je vědeckým oborem, jenž se teprve blíží své plné vědecké podobě. 4. Vědeckou podobu filosofie musíme hledat ve zkoumání psychických jevů, které se stane vědeckým základem nejen filosofie, ale všech společenských věd.

Brentano se zde více o podobě vědecké filosofie jako psychologie nezmiňuje, ale právě v té době (1874) jde do tisku první kniha jeho *Psychologie z empirického stanoviska*, zamýšlené jako několikadvazkové dílo, které mělo převést jeho metodu vědecké filosofie v praxi.

Pro náš celkový obraz brentanovské ideje vědecké filosofie můžeme z inaugurační přednášky kromě potvrzení předchozích tezí vyvodit důležitou charakteristiku: podoba vědecké filosofie je vždy neoddělitelně *spjata s aktuálním stádiem vývoje vědy* jako celku (T5).

Budoucnost filosofie

Ještě v jedné veřejné přednášce se Brentano věnuje otázkám po situaci, možnostech a budoucnosti filosofie. Jde o přednášku „Über die Zukunft der Philosophie“ z roku 1892, přednesenou na půdě vídeňské Philosophische Gesellschaft v reakci na inaugurační přednášku nového rektora Vídeňské univerzity historika Adolfa Exnera, který zpochybnil budoucnost filosofie dvěma námitkami: (1) filosofie je něčím dávno přežitým a (2) přírodovědná metoda není ve filosofii aplikovatelná.

Tyto postoje jsou nedílnou součástí akademického diskursu 19. století. První odráží již zmíněnou vývojovou krizi filosofie na pozadí bouřlivého rozvoje přírodních věd. Druhý je zase spojen jednak s odkazem německého idealismu a jeho spekulativní metodou, jednak s Diltheyovou tezí o nesouměřitelnosti společenských a přírodních věd. Celá debata mezi historikem Exnerem a filosofem Brentanem se tedy odehrává i na rovině metody společenských věd obecně.

Brentano se nejprve věnuje Exnerovým důvodům k odložení filosofie na smetišť dějin [Brentano 1929b, s. 8]. Odmítá, že by šlo posoudit stav filosofie podle *úbytku filosofické produkce* po Kantovi, Schellingovi a Hegelovi. Pro Brentana jde spíš o změnu stylu, kdy kvantitu nahradila kvalita jako v dobách Francise Bacona, Descarta nebo Leibnize, kdy rozhodující filosofické spisy byly útlé, ale vznikaly léta jako Descartovy *Meditace*. „...vše, co obsahují Schellingovy spisy, je převáženo pár stránkami, kterými k pokroku našeho oboru přispěje někdo, kdo často ani není pouze filosofem, ale například fyziologem jako Helmholtz.“ [Brentano 1929b, s. 13] Rozhodující je zásadní posun v metodě: „Jak to lze tvrdit tak jistě? Protože tito dokazují, zatímco u těch prvních vládne jen libovůle a nesrozumitelnost.“ [Brentano 1929b, s. 13]

Ani s Exnerovou tezí o *všeobecném poklesu veřejného zájmu o filosofii* nemůže Brentano souhlasit. Podle něj pouze nabyt jiných podob mimo jiné proto, že v oficiální akademické filosofii přestal nacházet své naplnění. Mohutná odezva, se kterou se setkal darwinismus, podle Brentana svědčí o stále hlubokém zájmu o metafyzické otázky, s ohledem na něž je právě darwinismus tak populární a tak široce diskutovaný [Brentano 1929b, s. 15]. Bohužel i živý zájem o hypnotismus a spiritismus

jako fenomény pohybující se na pomezí psychologie znamená především zájem o metafyzické otázky.

Obě tyto reakce jen dokládají, že Brentano vidí úlohu filosofie v jejím plodném sepětí s vědou a zároveň jí neupírá kompetenci odpovídat na metafyzické otázky.

Zůstává druhá otázka: *Je ve filosofii, potažmo ve společenských vědách, použitelná metoda přírodních věd?* Exner podle Brentana předkládá [Brentano 1929b, s. 22–37] dva hlavní protiargumenty:

1. *Argument ze složitosti*: Mechanika sestupuje až k základním zákonům mechanických dějů, odvozuje z nich sekundární zákony a s jejich pomocí vysvětluje jednotlivé jevy. Na morálně-politické úrovni něco takového není možné, protože děje jsou zde mnohem subtilnější a bohatěji rozvětvené. Kdo by se zde pokoušel aplikovat přírodovědnou metodu, nedojde k žádným nebo k naprosto chybným závěrům.
2. *Argument dějinnosti*: Morálně-společenské jevy jsou jevy dějinné. Mechanické jevy tuto vlastnost nemají. Mechanika nerozlišuje mezi minulostí a budoucností. Mechanické jevy se podle stejných zákonů mohou odehrávat oběma směry. Vzhledem k této odlišnosti vyžaduje každá oblast naprosto odlišnou metodu.

Brentano reaguje tím, že ukazuje, jak oba argumenty počítají s uměle zúženým pojetím přírodovědné metody, která by nebyla použitelná ani v samotných přírodních vědách. Tvrzení, že ve společenských vědách nelze dosáhnout dedukce od základních zákonů, přiznává Brentano oprávněnost [Brentano 1929b, s. 32]. Upozorňuje však, že to samé platí pro nesmírně pestrou škálu jevů v přírodních vědách, a uvádí následující příklad z mechaniky: Pokud šestihrannou hrací kostku na jedné straně jemně seřízneme, nedokážeme předem vypočítat, s jakou pravděpodobností bude padat šestka. Stejně jako v mnoha jiných případech musí přírodovědec řešit věc experimentálně – bude házet kostkou tak dlouho, dokud nezíská dostatečný počet dat pro to, aby mohl určit vzorec, jak byla pravděpodobnost touto deformací kostky ovlivněna. Tento proces přitom může provádět teoreticky do nekonečna se stále rostoucí jistotou. Brentano pak [Brentano 1929b, s. 33–34] uvádí ještě obsáhlý výčet příkladů, kdy se přírodovědná metoda přizpůsobuje komplexnosti jevů, aby dosáhla toho, co je vědecky možné. Toto přizpůsobování předmětu při zachování podstaty metody je implicitní vlastností přírodovědné metody a Brentano předpokládá, že ve vztahu ke komplexním společenskovědním jevům bude třeba postupovat stejně.

Druhý argument opírající se o obousměrnost mechanických zákonitostí v protikladu k jednosměrné dějinnosti společenských jevů považuje Brentano za *petitio principii*, neboť jen tvrdí, že z rozdílnosti předmětů vyplývá rozdílnost metod a předpokládá tak to, co má být dokázáno. Nicméně i pokud odhlédneme od této

formální chyby, lze proti argumentu postupovat podobně jako v prvním případě: předpokládaná odlišnost nevede jasnou dělicí čáru mezi přírodními a společenskými vědami. Vývoj embrya, růst organismu, šíření epidemie, geologické a kosmologické procesy jsou všechny jednosměrně časově orientované. Zákon entropie udává směr ostatním fyzikálním dějům. Druhá námitka trpí značnou slepotou k šíři přírodních věd a vychází z fascinace výhradně mechanikou [Brentano 1929b, s. 37].

Brentano uzavírá, že ve společenských vědách „jako v každé oblasti lidského poznání jde o odhalení kauzálních vztahů, které lze zjistit jen metodickým pozorováním skutečného dění“ [Brentano 1929b, s. 46]. Ponechme stranou, do jaké míry se skutečně vyrovnal s odlišnostmi obou oblastí jevů a s metodickými obtížemi, kterým musí badatel v oblasti společenských věd čelit. Pro naši rekonstrukci ideje vědecké filosofie je podstatné, že z výše uvedeného vyplývá, že Brentanovo *pojetí přírodovědné metody je neredukcionistické* (T6), že tedy za princip vědeckosti nepovažuje reduktivní převod veškerých jevů na jeden druh fenoménů, nýbrž *hledání kauzálních vztahů v dané třídě jevů za pomoci metodického pozorování* (T7). Tento jeho otevřený přístup k přizpůsobování přírodovědné metody ho vede k přesvědčení o její univerzální použitelnosti.

3. Uplatnění Brentanovy koncepce v psychologii

Metoda psychologie

Aby byla naše rekonstrukce Brentanova konceptu vědecké filosofie kompletní, podíváme se v závěru alespoň v obrysech na způsob, jak tuto svou představu konkrétně rozpracoval na psychologii, kterou považoval za jádro vědecké filosofie. V *Psychologii z empirického stanoviska* [Brentano 1874] nacházíme první rozpracování koncepce vědecké filosofie do výzkumného programu.

Jak nám autor připomíná v prvních metodických odstavcích [Brentano 1874, s. 35], věda stojí na zkušenosti a vnímání. V psychologii je to především vnitřní vnímání vlastních psychických jevů. Nevěděli bychom nikdy, co je naděje, rozhodnutí či záměr, kdybychom neměli vnitřní vnímání těchto fenoménů.

Brentano ovšem zavádí pro psychické jevy rozlišení *vnitřního vnímání* (*Wahrnehmung*) a *vnitřního pozorování* (*Beobachtung*) = přivrácení pozornosti a záměrné sledování jevu). Oprávněným základem psychologie je pro něj vnitřní vnímání, vnitřní pozorování je naopak zdrojem omylů v psychologii i předsudků vůči psychologii, protože je v zásadě nemožné pro duševní jevy. Vnitřní vnímání se totiž na rozdíl od vnějšího nemůže stát pozorováním. Psychické procesy ve skutečnosti vnímáme jaksi mimochodem, když jsme zaměřeni na jiné vnější předměty při vnějším vnímání a ve fantazii.

Právě tato zaměřenost, *intencionalita* patří k Brentanovým klíčovými objevům [Jacquette 2004c, s. 98]. Je pro něj definičním znakem celé říše psychických jevů. Od fyzických je odlišuje, že jsou intencionální. Vnímání, vzpomínání, souzení jsou vždy vnímáním, vzpomínáním a souzením něčeho, jsou s něčím intencionálně spojeny. Význam Brentanova objevu však spočívá v tom, že si uvědomí, že tuto vzájemně provázanou síť intencionalit lze jako takovou učinit předmětem bádání. Intencionální jevy jsou při tomto bádání ovšem vnímány, ne pozorovány, protože předmětem pozorování je v tu chvíli intencionální objekt daného jevu, ne jev samotný.

Záměna vnitřního pozorování a vnímání podle Brentana vede k tomu, že s kritikou možnosti vnitřního pozorování je obvykle odmítnuto i vnitřní vnímání. Této chyby se podle něj [Brentano 1874, s. 40] dopouští i Comte, když odmítá možnost psychologie, protože tvrdí, že duchovní činnost nemůžeme pozorovat, chybí totiž, kdo by pozoroval, tak jako obraz na sítnici nepozorujeme nějakým dalším vnitřním okem.

Brentano připouští, že psychologie je skutečně bez možnosti pozorování svých jevů. Nahrazuje to prý možností pozorování ve vzpomínce na psychický akt, což je také možnost, kterou Mill při obhajobě psychologie reaguje na Comta. K psychickému fenoménu ve vzpomínce můžeme pozorováním přistupovat jako k fyzickému v přítomném vnímání a můžeme s ním dokonce nepřímě experimentovat.

Pro Brentana ovšem nemůže pozorování ve vzpomínce nahradit vnitřní vnímání, protože paměť je nespolehlivá, a pokud bychom byli odkázáni jen na ni, vystavujeme se mnoha omylům a sebeklamům, z nichž plynou neřešitelné spory v psychologické klasifikaci. Jedni se při nich odvolávají na neomylnost vnitřního vnímání, druzí poukazují na největší omyly vnitřního pozorování ze vzpomínky. Kvůli těmto omylům však nelze podle Brentana zavrhnout vnitřní zkušenost jako zdroj psychologie [Brentano 1874, s. 45].

Překvapivě tedy vidíme, že Brentanův pokus o uplatnění vědecké filosofie v psychologii vede v prvním kroku k *obhajobě určité podoby vnitřní zkušenosti rozlišením vnitřního vnímání od vnitřního pozorování* (T8) a otvírá možnost metodicky poučenější empirické psychologie, která nerezignuje na výzkum vědomí z pohledu první osoby.

Brentano nás z hlediska dnešní terminologie mate, když pod pojmem empirická psychologie rozlišuje dvě odvětví psychologie: jedno založené na zkušenosti vnitřního vnímání a druhé opírající se o vnější projevy psychických jevů [Brentano 1874]. Protože se domnívá, že tato druhá oblast, kterou bychom dnes nazvali empirickou či experimentální psychologií jako takovou, musí ke svému plnému rozvoji ještě čekat na rozvoj fyziologie, věnuje se ve svém díle především první oblasti, kterou dnes chápeme jako součást filosofie mysli nebo filosofické

psychologie [Mulligan 2004]. V ní se podle něj může plně rozvinout filosofie jako věda a stát se nedílnou součástí vědecké psychologie tím, že přispěje k vyjasnění pojmových konfúzí v psychologii.

Úkol psychognosie

V přednáškách z 80. a 90. let 19. století, které vyšly tiskem až o sto let později pod názvem *Deskriptivní psychologie* Brentano říká, že psychologie v duševním životě zkoumá dvě zásadně odlišné oblasti: a) elementy vědomí a jejich propojení, b) podmínky, se kterým jsou zákonitě spojeny [Brentano 1982]. Zkoumání prvních oblastí nazývá Brentano deskriptivní psychologií, respektive psychognosií, zatímco výzkum druhé oblasti svěruje tzv. genetické psychologii.

Psychognosie je v Brentanově pojetí čistá a exaktní věda [Brentano 1982, s. 2]. Genetická psychologie musí naopak na exaktnost rezignovat. Je tomu tak proto, že vědomí je empiricky závislé na chemických a fyziologických procesech. Bez nich nemůže genetická psychologie popsat zákonitosti jeho vzniku. Oproti tomu psychognosie zahrnuje celek lidského vědomí a popisuje jednotlivé složky čehokoliv, co kdy nějaký člověk může vnímat, a vztahy mezi těmito prvky.

Brentanův argument pro oddělení čisté psychologie zní, že ačkoliv předpoklady našeho vědomí jsou chemicko-fyzické, samotné vědomí nesestává z chemicko-fyzických procesů. Chemické a fyzické procesy a látky jsou nenázorné a jsou charakterizovatelné jen svými působeními na vědomí. Obsahy vědomí, které zkoumá psychognosie, jsou oproti tomu nahlédnutelné samy o sobě a nijak se netýkají chemie a fyziky.

Z toho pro Brentana vyplývá také rozdíl v exaktnosti [Brentano 1982, s. 3]. Pokud exaktnost chápeme jako schopnost precizně formulovat svá tvrzení, je matematika v tomto smyslu exaktní, zatímco třeba meteorologie se musí spokojit s nejistotou. V genetické psychologii největší naději na exaktnost skýtá spojitost s fyziologickou úrovní, ale i tam například nedojde za všech okolností k vjemu modré při zasažení sítnice světlem odpovídajícího kmitočtu, například pokud je člověk barvoslepý, nebo je přet'at zrakový nerv apod. [Brentano 1982, s. 5] Neexaktnost genetické psychologie jí ale neubírá na vědeckosti. Genetické zákonitosti jsou prostě jen omezené na většinový výskyt, pravděpodobnost a podobně.

S odkazem na Descartovu metodu a dodržování přirozeného řádu poznávaného se ale psychognosie Brentanovi jeví jako prvotnější, stejně jako anatomie předchází fyziologii. Oba typy psychologie se samozřejmě doplňují, ale vzhledem k tomu, že potřeba psychognosie bývá často opomíjena, zaměřuje se Brentano na zdůraznění jejích přínosů [Brentano 1982, s. 9]. Pokud například genetický psycholog provádí výzkum paměti, aniž by si ujasnil její hlavní charakteristické

vlastnosti, opomíjí tak proměnu, ke které dochází, když je něco, co bylo dříve přítomné, nahlíženo nyní jako minulé. Nebo při zkoumání omylů nemá jasno v tom, co je soud, evidence, závěr – a není schopen mezi nimi rozlišit. Proto Brentano vidí rozvoj psychognosie jako nutný krok ke zvědečtění psychologie.

Metodologie, kterou tu Brentano přijímá, je v zásadě založená na formování soudů, které budou platit pro každé možné lidské vědomí, nezávisle na jeho vnějších i vnitřních okolnostech. Jako příklad takového soudu uvádí ve výše referovaném výkladu z Deskriptivní psychologie větu: Jev fialové je identický s jevem červenomodré. [Brentano 1874, s. 4] Co může čistá psychologie nabídnout více než podobné tautologie? Brentano její úkol vidí v tom, že vymezí základní charakteristiky vědomí a přinese přesnou klasifikaci psychických jevů. Brentanova psychologie je tedy pokusem o založení *odvětví empirické a přitom čisté, exaktní psychologie, která by vůči ostatní genetické psychologii plnila především úkol základní klasifikace a systematiky psychických jevů a jejich nutných vztahů* (T9).

4. Shrnutí koncepce vědecké filosofie

Po expozici Brentanovy veřejné obhajoby koncepce „pravé vědecké filosofie“ a projektu jejího uplatnění v psychologii můžeme nyní shrnout její hlavní znaky v devíti bodech:

1. Klade důraz na *čistý teoretický zájem*, oproštěný od podřízení výzkumu vedlejším praktickým či ideologickým cílům.
2. Zastává široce *empirické stanovisko*, kterým se obrací na pole možné zkušenosti jako prostoru k objevům, k předkládání a ověřování hypotéz.
3. Přitom se ovšem *odvrací od všech druhů spekulativní nevykazatelnosti* důrazem na to, že empirická zkušenost musí být přirozená, nikoli vykonstruovaná či spekulativní.
4. *Nemůže se také omezovat* za účelem získání jistoty jen na určité *uměle stanovené hranice*, nebo se opírat o arbitrární schematické systémy.
5. Její podoba je vždy neoddělitelně *spjata s aktuálním stádiem vývoje vědy* jako celku.
6. Její *nereduktivní pojetí* vědecké metody umožňuje adaptaci metody na předměty různé complexity.
7. Hlavní obsah svých poznatků spatřuje v *hledání kauzálních vztahů v dané třídě jevů za pomoci metodického pozorování*.
8. *Odlíšíje vnitřní vnímání od introspekce* jako základní předpoklad možnosti vědecké psychologie vědomí.
9. *Ustavuje čistou empirickou psychologii nezávislou na fyziologii* jako cestu k zvědečtění filosofie.

Na takto koncipovanou vědeckou filosofii lze (bez ohledu na její uskutečnitelnost) pohlížet jako na unikátní soustavu metodických východisek, která je, jak jsem se pokusil ukázat, výsledkem Brentanova pečlivě promyšleného vyrovnání se s tradicí a úkoly či s možnostmi filosofie v kontextu vývoje vědy.

Tuto strukturu můžeme sledovat i jako posloupnost rozcestí, na kterých se Brentano postupně rozchází s jinými tradičními pojetími filosofie a vědy. Jak se zdá, v bodě 1 a 2 se shoduje s aristotelským a v zásadě každým obvyklým pojetím vědy. V bodě 3 se vymezuje vůči všem historickým i budoucím spekulativním systémům a v bodě 4 konkrétněji vůči Kantovi, ale též každému pokusu koncipovat oblasti, do kterých by věda principiálně neměla přístup. Jde také o rozchod s hermeneutickým pojetím společenských věd. V bodech 6 a 7 se dostáváme k rozcestí spojenému s možností pokračování vědeckosti v oblasti společenských věd a Brentano se tu rozchází s tradicí britského empirismu a s pozitivismem. Vědeckost podle něj lze zachovat bez redukce jevů na jednu jejich třídu a i mezi složitějšími jevy existují zákonité kauzální vztahy. Zde se ještě Brentano shoduje třeba s filosofií vědy dále zmíněného T. G. Masaryka. Poslední mezník následuje v bodech 8 a 9, kde Brentanova filosofie vyúsťuje ve vědeckou psychologii. Tyto dva body již brentanovskou psychologii pojí s husserlovskou fenomenologií a na obě se vztahuje obdobná kritika. Když Husserlovi žáci kritizují jeho chybějící teorii reflexe, možnost obratu intencionálního paprsku na sebe sama [Patočka, Polívka 1993, s. 60–69], míří tato kritika i na možnost vnitřního vnímání: jak přesně o sobě intencionální paprsek ví a především: může toto vědění o sobě vykazovat ve formě čisté apodiktické vědy?

I když tedy tento dobově podmíněný pokus realizovat vědeckou filosofii na půdě čisté psychologie, zdá se, končí neúspěchem, neznamená to, že Brentanovo hledání ideálu vědecké filosofie definitivně vyústilo do slepé uličky. Jak říká Robin Rollinger o společném odkazu Brentana a Husserla [Rollinger 2004, s. 272], v současné dichotomii mezi filosofií zcela odmítající vědecký nárok a filosofií zužující ideál vědy na fyzikalistickou redukci, může být návrat k pokusu o jiné širší založení vědecké filosofie potažmo společenských věd stále inspirativní.

Historický vliv brentanovské vědecké školy

Přes důraz na čistou psychologii přispěla brentanovská škola k rozvoji psychologie i v její genetické, experimentální podobě. Carl Stumpf založil psychologickou laboratoř a nejvýznamnější psychologické pracoviště své doby v Berlíně. Alexius Meinong založil takovou laboratoř v Grazu. V obou místech vnikly významné školy Gestalt psychologie, kterou založil další brentanovec Christian von Ehrenfels [Ierna 2015, s. 549].

Brentanova idea deskriptivní psychologie jako čisté vědy přímo vedla Edmunda Husserla k základům fenomenologie. První Husserlova díla lze v kontextu

brentanovské školy vnímat tak, že se Husserl ujal v rámci dělby práce mezi Brentanovými žáky úkolu aplikovat jeho metodu na filosofii aritmetiky a logiky [Ierna 2015, s. 549]. Jakkoliv se oba myslitelé v dílčích ohledech rozcházejí: Husserl vyčítá Brentanovu pojetí psychologismus a Brentano odmítl Husserlův transcendentální obrat, oba stále sdílí právě společný ideál vědecké filosofie [Rollinger 2004].

Pro dalšího Brentanova žáka, Tomáše G. Masaryka, bylo Brentanovo pojetí vědecké filosofie celoživotní inspirací svým širokým rozkročením mezi pozitivismem a metafyzikou. Masarykovo chápání role a možností vědy v životě společnosti, to, že celoživotně věřil, že úsilí dílčích věd může najít završení ve filosofii vypracovaném „vědeckém světovém názoru“, v jakési empirické metafyzice celku světa, lze přičíst právě tomu, že se k němu tyto primárně pozitivistické inspirace dostaly přes Brentana, spojené s vizí široce založené nereductivní, kauzální vědy.

Brentanův vliv na vědeckou filosofii Vídeňského kroužku byl nepřímý a patřilo k němu usnadnění recepce Comtova pozitivismu v Rakousku, kritika spekulativního idealismu a odmítnutí návratu ke Kantovi. Nicméně tam, kde se Brentano rozchází s Comtem v názoru na vědeckou smysluplnost metafyziky kauzálních vztahů a různých tříd jevů, rozchází se předem i s logickým pozitivismem.

Brentanovy klíčové práce měly přímý vliv na Bertranda Russela, který dále sledoval výzkumy Brentanova předního žáka Meinonga. Brentana pochvalně zmiňují i G. E. Moore a G. Ryle [Jacquette 2004b, s. 1]. Nicméně právě pozdější Russelovy silné výhrady k Meinongovi zřejmě předurčily výrazně extenzionalistické směřování analytické filosofie [Jacquette 2004b, s. 6]. Russelův a Moorův žák Roderick Chisholm byl na druhou stranu hlavním popularizátorem Brentanova díla v anglosaském filosofickém prostředí [Feldman, Feldman 2015] a připravil půdu k tomu, že se Brentano v posledních desetiletích vrátil do současné anglosaské filosofické diskuse se svou radikálně intencionalistickou teorií [Jacquette 2004a].

Použitá literatura

- BAUMGARTNER, Wilhelm, 1995. Von der Naturphilosophie zur Naturwissenschaft im Würzburg. *Brentano-Studien. Internationales Jahrbuch der Franz-Brentano-Forschung*. Vol. 6.
- BRENTANO, Franz, 1874. *Psychologie vom empirischen Standpunkte*. Berlin, Duncker & Humblot.
- BRENTANO, Franz, 1926. *Die vier Phasen der Philosophie und ihr augenblicklicher Stand*. Leipzig, F. Meiner.
- BRENTANO, Franz, 1929a. Über die Gründe der Entmutigung. In Oskar KRAUS (ed.). *Über die Zukunft der Philosophie*. Leipzig, F. Meiner, s. 85–100.

- BRENTANO, Franz, 1929b. *Über die Zukunft der Philosophie*. Leipzig, F. Meiner.
- BRENTANO, Franz, 1982. *Deskriptive Psychologie*. Hamburg, Meiner Verlag.
- FELDMAN, Richard and FELDMAN, Fred, 2015. Roderick Chisholm. In Edward N. ZALTA (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Staženo z {<http://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/chisholm/>}
- FUGALI, Edoardo, 2012. Trendelenburg, Brentano und die Aristoteles-renaissance. In Ion TANASESCU (ed.). *Franz Brentano's Metaphysics and Psychology*. B. m., Zeta Books.
- IERNA, Carlo, 2015. Making the Humanities Scientific. In *The Making of the Humanities – Vol. III. Brentano's Project of Philosophy as Science*, s. 1–12.
- JACQUETTE, Dale, 2004a. Brentano's Philosophy. *The Cambridge companion to Brentano*. Cambridge, Cambridge University Press.
- JACQUETTE, Dale, 2004b. *The Cambridge Companion to Brentano*. Cambridge, Cambridge University Press.
- JACQUETTE, Dale, 2004c. Brentano's concept of intentionality. In *The Cambridge Companion to Brentano*. Cambridge, Cambridge University Press.
- KRAUS, Oskar – STUMPF, Carl – HUSSERL, Edmund, 1919. *Franz Brentano: Zur Kenntnis seines Lebens und seiner Lehre*. München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.
- MEZEI, Balász M. – Barry SMITH, 1998. *The Four Phases of Philosophy*. Amsterdam, Rodopi.
- MULLIGAN, Kevin, 2004. Brentano on the mind. In Dale JACQUETTE (ed.). *The Cambridge Companion to Brentano* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, s. 66–97. Staženo z: doi:10.1017/CCOL0521809800.004
- PATOČKA, Jan – POLÍVKA, Jiří, 1993. Úvod do fenomenologické filosofie: ze záznamů přednášek proslovených ve školním roce 1969–1970 na filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Praha, ISE-Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.
- ROLLINGER, Robin D., 2004. Brentano and Husserl. In Dale JACQUETTE (ed.). *The Cambridge Companion to Brentano* [online]. Cambridge, Cambridge University Press, s. 255–276. Staženo z: doi:10.1017/CCOL0521809800.012
- SMITH, Barry, 1996. *Austrian Philosophy: The Legacy of Franz Brentano*. B. m., Open Court.
- SCHMIT, Roger, 2002. Brentano et le positivisme. *Archives de philosophie*. Paris, Centre Sèvres, 1.6. vol. Tome 65, no. 2, s. 291–309.

Summary

The paper offers an analysis of Brentano's public lectures and the methodological sections in his psychological works for the key concepts of his idea of scientific philosophy. It identifies a set of characteristics that form a demanding ideal of what Brentano considered "true scientific philosophy". This philosophy was driven by theoretical interest but in the same time it was empirical as opposed to speculative, open (not setting itself any artificial epistemic limits), inseparable from overall scientific progress, and non-reductive. It looked through methodical observation for distinct causal explanations in different sets of phenomena. Brentano attempted to transform the emerging science of psychology into such an ideal when, using the distinction between inner observation and inner perception, he tried to establish a discipline of pure descriptive psychology. His attempt did not have a lasting effect on psychology but did influence contemporary philosophy of mind. Nevertheless, Brentano's ideal also inspired different approaches to scientific philosophy.

Author's address:
Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická
Katedra filosofie
Stavařov 97
532 10 Pardubice
e-mail: pavel.lomicka@gmail.com